

A Képiró Bölcs remekművei magángyűjteményekben

Pap Gábor: *Nem múltó, szent összhang. Tóth Menyhértől – magunk között*

A szerző az alkotó és életműve fontosságát, egyedi jelentékenséget erőteljesen hangsúlyozta a befogadói, használói, praktikusan a magángyűjtői faktor felé fordul. Önmagában is igazolja azt az utóbbi két évtizedben megerősödött tételt, hogy csak a műkereskedelemben és/vagy műgyűjtésben érdeklődést keltő mű/művész számít, csak akkor lesz fontos, ha forintmilliókig emelkednek műveinek az árai, ha aukciókon versengenek tulajdonlásukért. Tévedhetetlen érzékkel ismerte föl a szerző, hogy éppen a Tóth Menyhért-alkotások tulajdonosainak, a szellemileg nyitott műgyűjtőknek – és minden művésze iránt érdeklődőnek persze – fontos lehet egyre több, megbízhatóbb és természetesen mélyebb ismeretet nyújtani Tóth Menyhért művészetéről. Magáról az alkotóról, a személyéről és az általa létrehozott, sokrétűen gazdag életműről.

A jól megtalált és frappánsan alkalmazott közvetlen, kvázi beszélgetés formában a gyűjtők nemcsak néma hallgatótársak, hanem aktív résztvevők itt, a diskurzus legalkalmasabb továbbgondolóinak is joggal vélhetik magukat. Már csak azért is, mert a szóba hozott, elemzett, bemutatott művek az ő szellemi lakótársaik, az ő falaikon függenek, az ő környezetük részei, tehát legelsősorban őket gazdagítja ez az interakció.

A kötet margitszigeti „tölgyek alatt” körmölt sorai – ahogyan a szerző megjegyzi – véglegesen tisztáznak több, Tóth Menyhérttel kapcsolatos életrajzi tény (sérülései, szlovák-sága stb.), és új megvilágításba helyezik művésze fundamentumát, így: Tóth Menyhért „nem a parasztság, hanem a zsellérség – modern névadással az agrárproletárság – szülötte, az ő sorsuk képbe írója”. Ezzel Tóth Menyhért életalapja és élményi meghatározottsága is más, új hangsúlyokat kap. A szerző egy határozott mozdulattal így hárít el minden, jobbra romantikus burokba ágyazott paraszti és álparaszti utalást, naivvá, tanulatlan östehet-séggé degradálást is.

Pap Gábor említi a bevezetésben, hogy: „A Bölcs hosszabb időre meghatározta közös sorsunkat.” A szerző ebben a meghatározottságban

írta cikkeit, könyvét (*A képiró bölcs*. Debrecen, 1995) Tóth Menyhértől, s most mindezek tanulságait összefoglalva adja megismerési/megközelítési kulcsaként az életmű új összegzését. Oldottan és derűsen (néha a csípősebb, maliciózusabb hangot sem nélkülözve), hallgatói/beszélgetőtársai szellemi koncentrátságára, vagy éppen föltételezett elfáradására is figyelve, arányosan, lépésről lépésre haladva, a képolvasás ábécéjétől kezdve a legmélyebb (vagy legmagasabb) szellemi tartományokig jut el, s juttatja el figyelmes és odaadó olvasóját/befogadóját. „Tóth Menyhért képi világában /.../ az ember mint mikrokozmosz teljesség egyelőnyegűnek mutatkozik a makrokozmosz teljességével. Az ő világképében az univerzum lényege szerint emberszabású, és megfordítva, az ember univerzumszabású.” Sarkalatos fölismerés, amely mintegy tengelyként, origóként, alppontként is értelmeződik az egyes művek bemutatása során. Lásd pl. *A vizenjáró* 1942 k. (vásznon, olaj, 75×65 cm) című, összetett jelképiségű műnek a negyven műtárgy bemutatásából is kiemelkedő elemzését.

Az egyes alkotások elbeszélése, diskurzusba hozása során az emberi test mikrozdíákusára ugyanúgy kitér, mint a „pozitív és negatív formák egyenértékűségére”, a műalkotások általános érvényű logikái, anyaghasználati és érzelmi rendjére, a művekben megnyilvánuló ötelemrendszerre, az alakok lelkeség-szellemiség-testiség összefüggéseire, a művek kozmikus koordinátáira. Definíciószerű pontossággal rögzíti, hogy: „a gömbforma és a fehér szín a teljesség és a tisztaság őrzője”. E fölismerés is táplálja a végső, a legáltalánosabb tanulság kimondását: „Tóth Menyhértben és munkásságában a korszellem megtestesülését tisztelhetjük. A művészen is, életművében is.” Pap Gábor azt is egyértelműen tisztázza, hogy a festő legtávolabb éppen a „kifehéredés” stádiumában jutott a népművészeti örökségtől. Ez expressis verbis azt jelenti, hogy a pálya első szakában a legerősebb és a legközvetlenebb, néha még külsőségeken (pl. hímezett női öltözet) is megnyilvánuló népművészeti hatás folyamatosan elhalkul, s az utolsó, a fehér korszak, a fehér képek világa már általánosabb emberi, az emberiséget

érintő és értelmező mondanóvá, esszenciává sűrűsödve leveti magáról fogantató időszak formai ihletését. Végző summázként a könyv írója megfogalmazza azt, hogy Tóth Menyhért „művészetének gyökerei” mégsem a népművészetbe, nem „ebbe a műveltségi rétegbe nyúlnak vissza, hanem sokkal mélyebbre, a televény titkok honába, az emberélet őstalajába.”

Pap Gábor új Tóth Menyhért-összefoglalója a művészettörténész több évtizedes kutatásainak (pl. Nagy István korszakos művészetének az 1960-as évektől ő a legavatottabb megközelítője), műtárgy-interpretációinak, elemzéseinek is letisztult példatára. A „tölgyek alatt” fontos mű, a Tóth Menyhért-irodalmat új szempontokkal és fölismerésekkel gazdagító alkotás született. Mert igaz ugyan, hogy az 1990-es évektől egyre élénkebb és határozottabb érdeklődéssel fordult a hazai műkereskedelem (pl. 700 [!] alkotását bemutató megatárlatot is rendeztek műveiből) és kortársi műgyűjtői társadalom egy jól érzékelhető rétege az ő művésze felé, a róla szóló publikációk mégis ritkák, és esetenként pontatlanok, adataikban tévesek és nem korrigáltak. Példa erre a máig több kiadást megért, monográfiának hirdetett, de csak egyfajta esszéisztikus, néha költőien túlzó megállapítá-

sokat is rögzítő könyv lett (Supka Magdolna: *Tóth Menyhért*. Bp., 1990, lásd róla: Forrás, 1991/11. 95–96.). A Tóth Menyhért művészetét bemutató legutóbbi kiadványok sorában említhető a művek közlésében nyereséget jelentő, a festő születése centenáriumához kapcsolódó katalógus, amely azonban nem hozzáférhető a kis példányszámú megjelenése miatt (ifj. Gyergyádesz László: *Tóth Menyhért*. Budapest–Kecskemét, 2005). Ugyanezen alkalommal jelent meg a Forrás 100 éve született Tóth Menyhért című összeállítása (2004. január, 55–120+16 színes tábla).

A 2010. évben erősödött a Tóth Menyhért-i életműnek a műgyűjtők révén történő publikálása. A fajsúlyos Antal–Lusztig-gyűjtemény Tóth Menyhért-anyagát önálló katalógus rögzíti (*Tóth Menyhért*. Válogatás az Antal–Lusztig-gyűjteményből. Vaszary Képtár, Kaposvár, 2010), Pap Gábor új Tóth Menyhért-opusa pedig más magánkollekciók fontos, az életmű egésze szempontjából megkerülhetetlen jelentőségű műveit mutatja be.

(*Nem múlt, szent összhang. Tóth Menyhértről – magunk között*. A Képiró Bölcs remekművei magángyűjteményekben. Két Hollós Kiadó, Bp., 2010)

Sümegei György

E számunkat nyomta és kötötte az AS-Nyomda Kft. Szilády Üzem

axel springer



SZILÁDY

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.

Tel.: +36 76 481 401; Fax: +36 76 481 204

E-mail: szilady@axelspringer.hu

www.as-nyomda.hu; www.szilady.hu

Folyóiratunk megjelenítését a Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

támogatja.